

Végh Ferenc ny. vezérezredes:

NEMZETKÖZI SZAKIRODALMI SZEMLE

OROSZ KATONAI ERŐK A NYUGATI KATONAI KÖRZETBEN

ÖSSZEFOGLALÁS: A tanulmány mélyrehatóan elemzi a robusztus erőkből álló Oroszországi Föderáció nyugati katonai körzetét, és naprakész áttekintést nyújt e katonai körzet jelenlegi erőstruktúrájáról, állapotáról. Bemutatja az olvasónak a Nyugati Katonai Körzet haderejének szervezeti felépítését, amelynek során elemzi az 1. Gárda-harcoksihadsereget, a 6. és a 20. Összefegyvernemi Hadsereget, valamint a Körzet parancsnoksága alá tartozó fontosabb csapatokat. Ezután áttekinti a 6. Légj- és Légvédelmi Hadsereg képességeit, amelynek feladata a Nyugat-Oroszország feletti légtérvédelem ellátása. Végül az elemzés a Kalinyingrádi exklávé orosz erőire összpontosít, amelyeket az utóbbi években reformnak és modernizációnak vetettek alá. A szerző értékelést ad a Zapad–17 (Nyugat–17) katonai gyakorlatról is.

Az írás bemutatja, hogy az Orosz Fegyveres Erők hogyan fejlesztették képességeiket, hogyan szervezték át erőiket az elmúlt hat-nyolc évben, valamint ezt követően hogyan helyezték el azokat a nyugati műveleti irányból fakadó fenyegetések kezelésére. A fejlesztés összefüggésben áll a grúziai és az ukrainai katonai műveletekkel, valamint a NATO fokozott jelenlétével a balti államokban. Noha a tanulmány felsorolja azokat a fegyvereket és felszereléseket, amelyeket meghatározott csapatoknál rendszeresítettek, nem törekszik az állománytáblák pontos ismertetésére.

A SZERZŐRŐL: Konrad Muzyka a CNA (Center for Naval Analyses) haditengerészeti elemzőközpont stratégiai, politikai, tervező- és programkidolgozó osztályának kutatója.

FORRÁS: Konrad Muzyka: *Russian Forces in the Western Military District*. CNA Occasional Paper, Rochan Consulting, December 2020. https://www.cna.org/CNA_files/PDF/IOP-2020-U-028759-Final.pdf?fbclid=IwAR12Qr19w9nYzHzYvv2KNiY2bbfLCrbXdU-AkRuSdp_XCYzSPD75oGu5Xbg (Letöltés időpontja: 2021. 05. 10.)

A Nyugati Katonai Körzet (NyKK¹) erői a 6. és a 20. Összefegyvernemi Hadseregből, az 1. Gárda-harcoksihadseregből, három légideszant-hadosztályból, a 6. Légj- és Légvédelmi Hadseregből, valamint a Kalinyingrádi területen (exklávé) egy önálló kötelékből állnak. Az NyKK-ban mintegy kétszáz egység állomásozik. Ez a szám nem foglalja magában a katonai raktárakat, a Hadászati Rakétaerők bázisait, illetve a nagy hatótávolságú és a katonai szállítási repüléshez

¹ A katonai körzetek az Oroszországi Föderáció fegyveres erőinek földrajzi-adminisztratív egységei, amelyek védelmi szempontból az országot öt részre osztják. Az öt körzet: a Nyugati Katonai Körzet, a Központi Katonai Körzet, a Keleti Katonai Körzet, az Északi Flotta és a Déli Katonai Körzet; ezért a szerző cikke szerinti diszlokációban és a csapatok körzetenkénti elosztásában a cikk megjelenése óta változások történhettek – a szerk.

tartozó egységeket, amelyek képességeik és hatótávolságuk alapján az ország teljes területén képesek műveleteket végrehajtani.

2013–2019 között az NyKK orosz erői mély strukturális és szervezeti reformokon mentek keresztül azért, hogy képesek legyenek reagálni az Oroszország nyugati határainál jelentkező számos kihívásra. 2012-ben az orosz szárazföldi erők jelenléte az ország nyugati részén még gyér volt. A szárazföldi erők 6. és 20. Összefegyvernemi Hadserege állomásozott ott, és nem túlzás azt állítani, hogy Oroszországnak ez a része nem volt elégségesen védett. A robusztusabb erők fokozatos visszaállítása az 1. Gárda-harcokoszahadsereg 2013-ban megtörtént újjáalakításában nyilvánult meg. A modernizációs és átszervezési folyamatokat azóta az NyKK már más magasabbegységeinél és egységeinél is végrehajtották, nagyrészt az ukrainai orosz katonai beavatkozás utóhatásaként. Úgy tűnik, hogy mára az 1991 óta folyó fő szervezeti reformok részben befejeződtek, és a tanulmány szerint az orosz erők a nyugati országgrészben még soha nem voltak ilyen erősek. Ezt támasztja alá a rendszeresített új haditechnika, a fokozott készültség, a megerősített haderőstruktúra, az összefegyvernemi harcászati gyakorlatok, valamint a kibővített és továbbfejlesztett harctámogató képességek és logisztikai támogatás.

Az NyKK erőinek elsődleges küldetése a haza védelme. Emellett többféle képességgel rendelkeznek: szükség esetén képesek támadó műveleteket folytatni Oroszország szomszédságában, valamint erőfölényt elérni a gyors győzelem érdekében. Ez – azzal a hajlandósággal együtt, hogy Oroszország a külpolitikai céljai elérése érdekében erőt alkalmaz Grúziában, Ukrajnában és Szíriában – aggodalmakat vetett fel a NATO-ban az orosz katonai modernizáció valódi céljaival, és különösen a Nyugati Katonai Körzettel kapcsolatban. Ez főként a Zapad–17 hadászati-hadműveleti gyakorlat mozzanataiban volt tetten érhető.

A Nyugati Katonai Körzet erői

Az összes katonai körzet közül napjainkban az Oroszországi Föderáció Nyugati Katonai Körzete a legerőteljesebb, legnagyobb létszámú és legjobb képességekkel rendelkező harci erő. A nyugati hadászati irány erősítése továbbra is prioritást jelent Moszkva számára: a Nyugat felől érkező fenyegetéseket tartja a legsúlyosabbaknak, amelyek végső soron veszélyeztethetik a katonai biztonságot és ezáltal az orosz állam létét. A körzetben állomásozó csapatok képesek katonai műveleteket végrehajtani a háború teljes spektrumában, az alacsony intenzitású békefenntartó misszióktól kezdve a nagy intenzitású manőverekig, amelyeket nagy hatótávolságú légi indítású és földi rakétacsapások támogatnak. Fenyegetés esetén ezeket az erőket – az orosz elszántság bizonyítása érdekében – bármikor támogathatja atomfegyverek alkalmazásával.

2008 óta Oroszország két háborúban vett részt közvetlen szomszédságában. Bár ezek a háborúk különböző irányokban zajlottak (Grúziában délen, Ukrajnában nyugaton), egy közös vonásuk volt: megtagadni a NATO-, illetve általában az euroatlanti jelenlétet azokban az országokban, amelyeket Oroszország privilegizált szférájának tekint. 1991 óta Oroszország szinte minden stratégiai mélységét elveszítette a NATO-val szemben. A jelenlegi fehér oroszországi politikai zűrzavar mellett elképzelhető, hogy az elkövetkező években Oroszország nyugati határának minden országa nyíltan ellenséges lesz Moszkvával szemben. Ennek eredményeként az NyKK erőit folyamatosan új vagy korszerűsített felszerelésekkel egészítik ki.

Az NyKK-ban lévő két összefgyvernemi hadsereg képes önálló hadműveletek végrehajtására a felelősségi körzetében. Az összefgyvernemi hadseregeknek nincs állandó összetételük, azok a rájuk bízott feladatok és a hadszintér függvényében méretükben és képességeikben jelentősen különbözhetnek egymástól.

A 6. Összefgyvernemi Hadsereg (Szentpétervár) a balti államokkal szemben található, és az NyKK gyengébb hadserege. Leginkább dandárokból áll; páncélosképessége csak két harcokocsizászlóaljra korlátozódik, ami jelzi az adott hadszintér alacsony prioritását. Ennek ellenére a feladatai között van Szentpétervár nyugati, illetve Moszkva északi megközelítésének megakadályozása. A fokozott feszültség időszakában – és ha Oroszország megítélése szerint háború kitörése várható – jelentős mértékben szükséges számszerű és minőségi megerősítése, hogy el tudja látni ezeket a feladatokat.

A 20. Összefgyvernemi Hadsereg (Voronyezsz) alapösszetétele merőben más. A gépesített lövészdandárok helyett két gépesített lövészhadosztályból áll. Ez azt jelzi, hogy Ukrajnára különösen odafigyelnek, valamint annak szükségességére is rámutat, hogy nehéz gépesített és harcokocsierők legyenek jelen az ukrán határ közelében, amelyek azonnal képesek a szükséges erőfőlnyot biztosítani az ellenséges erőkkel szemben. A 20. Összefgyvernemi Hadseregen belüli jelenlegi erő- és eszközelosztás alkalmassá teszi a hadsereget hadműveletek végrehajtására Fehéroroszországban is.

Nagy figyelmet kap az 1. Gárda-harcokocsihadsereg (Ogyincovo), amelyet túlnyomórészt Moszkva külterületén állomásoztatnak (lásd 1. sz. l. j.). Szervezetében van egy harcokocsihadosztály, egy gépesített lövészhadosztály, egy gépesített lövészdandár és egy harcokocsidandár, valamint különböző harctámogató csapatok. A gárda-harcokocsihadsereg jelenlegi helyzete alapján csak Moszkva védelmére alkalmas. Jelentős logisztikai erőfeszítésekre lenne szükség ahhoz, hogy a teljes harcokocsihadsereg Oroszország nyugati határaitra kerüljön. Egy ilyen lépés látható lenne a NATO tervezői és valószínűleg a nyílt forrású hírszerzőközösség számára is. A harcokocsihadsereg jelenlegi védelmi helyzete nem jelenti azt, hogy nem fog támadó hadműveleteket végrehajtani. Elemei a Zapad-17 hadászati-hadműveleti gyakorlat mozzanataiban valójában védelemben és támadásban is részt vettek. Bár az elmúlt években néhány dandárt hadosztályokká alakítottak át, Oroszország vegyes erőszerkezetet fog fenntartani. Ennek a változatos haderő-alkalmazásnak megvannak a maga előnyei és hátrányai, de Oroszország a dandárokat és az ezredeket/hadosztályokat különböző szerepekben alkalmazza annak biztosítása érdekében, hogy reagálni tudjon a szomszédságában jelentkező különböző forgatókönyvekre.

Az NyKK parancsnoksága közvetlen alárendeltségében van – többek között – két különleges rendeltetésű (*szpecnaz*) dandár, egy nehéztüzérdandár, egy rakéta-sorozatvető dandár, egy légvédelmi dandár és két elektronikus hadviselés dandár. A közvetlen alárendelték többsége logisztikai szempontból támogatja a hadműveleteket. Ide tartoznak a javító- és evakuálóezredek, a vasúti csapatok és a műszaki erők, egy ezred pedig kizárólag az álcázási és a katonai megtévesztési műveleteket végzi.

Az orosz légideszantcsapatok négy hadosztályából egy légi rohamadosztály, két ejtőernyős-hadosztály található az NyKK-ban, ami megerősíti a nyugati hadászati irány fontosságát. (A negyedik hadosztály a Déli Katonai Körzethez tartozik.) Ezeknek az erőknek magas a készségi szintje, ők az orosz fegyveres erők legjobban kiképzett és legjobban felszerelt erői. Szerepük azonban nem korlátozódik a légideszant-műveletekre. Ukrajnában lövészszerp körben alkalmazták őket, és ha harcokocsizászlóaljakkal erősítik meg az egyes hadosztályokat, akkor közvetlenül a permvonalba is helyezhetik őket. Ez a megnöveke-

dett készséggel párosulva azt jelenti, hogy a vezérkar továbbra is a légideszantsapatok egységeire támaszkodik a gyors riasztási műveletekben mind önálló erőként, mind pedig olyan kiegészítő komponensként, amely Oroszország javára döntheti el az erőfölényt a közvetlen harcfeleladatok során.

A szárazföldi műveleteket a 6. Légi- és Légvédelmi Hadsereg (Szentpétervár) támogatja. Ötvözi a területén lévő összes merev- és forgószárnyú repülőeszközt, továbbá a légvédelmi rakétaezredek és -hadosztályokat azok föld-levegő rakétaival és korai előrejelző rendszereivel együtt. A légvédelmi rakéta- és a rádiótechnikai (radar-) ezredek egységes, integrált, réteges légvédelmi hálózatot hoznak létre, amelynek fő feladata az Oroszország elleni légi indítású és ballisztikus rakétákkal végzett csapások megakadályozása. Moszkva továbbra is a legszigorúbban őrzött város Oroszországban. Ezt követi Szentpétervár, mivel a város védelmére telepített föld-levegő rakétarendszerek mennyisége és minősége az elmúlt években jelentősen javult. Szervezetében egy vegyes repülőhadosztály, három csapatrepülő-ezred, egy csapatrepülő-dandár és két légvédelmi rakétahadosztály van. Felelősségi területe óriási: Arhangelszk déli peremétől egészen Volgográd északi részéig lefedi a légtér.

Az NyKK-hoz tartozó – Lengyelország és Litvánia közé ékelődő – Kalinyingrádi területen önálló katonai erőt hoztak létre. Az ott állomásozó csapatok mind védelmi, mind támadó műveletek végrehajtására alkalmasak. Úgy tűnik azonban, hogy megerősítés nélkül fő szerepük a térségben található NATO-erőkre gyakorolt nyomás fenntartása. A régióban települt erők három fő eleme: a Balti-tengeri flotta, a légi és légvédelmi komponensek – amelyek magukban foglalják a 44. légvédelmi hadosztályt és a 132. vegyes repülőhadosztályt – és a 11. hadtest. A tengerészgyalogsági megerősítés expedíciós képességeket biztosít, bár ezt a flotta eszközeinek állapota korlátozza. A ballisztikus rakétákkal és támadó robotrepülőgépekkel felszerelt szárazföldi és haditengerészeti erők nagy hatótávolságú csapásmérő képességet biztosítanak, amelyekkel Európában szinte minden nagy fontosságú célpont elérhető.

A tanulmány további részében a szerző részletesen bemutatja a Nyugati Katonai Körzet alárendelt seregtestjeinek, hadosztályainak, dandárjainak, ezredeinek, önálló zászlóaljainak és fontosabb csapatainak rendeltetését, felépítését és fegyverzetét, majd a legvégén a folyamatban lévő haderőfejlesztésekkel és a befejezett reformok értékelésével zárja írását.

Folyamatban lévő fejlesztések: a befejezett reform

A Nyugati Katonai Körzetben állomásozó orosz fegyveres erők hagyományos elemeinek jelenlegi összetétele olyan erőt mutat fel, amely képes műveleteket végrehajtani a hadviselés minden területén és a hadviselés teljes spektrumában. Az orosz fegyveres erők 2014 óta bizonyítják, hogy képesek a különleges erők által vezetett irreguláris hadviselésre, harcokcsikkal nagy tempójú manőverező hadviselésre, valamint gépesített lövészerőkkel, tüzérséggel és légierővel hatékony műveleteket folytatni, illetve tengerről és levegőből indított eszközökkel nagy távolságban is hagyományos precíziós csapásokat végezni. A nukleáris fegyverek használatának közvetett fenyegetését az állam érdekeinek előmozdítására és az Oroszország elleni potenciálisan ellenséges akciók elrettentésére tervezik.

Az orosz Védelmi Minisztérium álláspontja szerint konfliktus kialakulása a NATO-val lehetséges, bár nem valószínű. Moszkvának azonban – tekintettel a Szövetség Oroszország felé történő területi terjeszkedésére – fel kell készülnie nagyszabású műveletekre, ezredeket

és hadosztályokat alkalmazva fő manőverező erőként. A fejlesztések olyan „nehéz” erők létrehozására irányulnak, amelyek az orosz határok közelében képesek lekötni az ellenfelet, és amelyek a konfliktus kezdeti szakaszában túlerőt tudnak biztosítani, és így gyors eredménnyel kecsegtetnek, de legalábbis kedvező helyzetbe hozhatják Oroszországot a tárgyalásokon. Úgy tűnik, hogy a szíriai háború tanulságai beépültek a fegyveres erőkbe. A „könnyű” és „ultrakönnyű” zászlóaljok létrehozásával tovább kívánják javítani a szárazföldi erők alegységeinek mozgékonytűkéségét és manőverezőképességét, különösen azokon a nehezen járható területeken, ahol más formációk bevetése túl nehéznek tűnne, illetve jelentős logisztikai támogatást igényelne.

A NATO azonban nem az egyetlen „ellenség a kapuknál”. Az Ukrajna körül 2014 óta új ezredek, hadosztályok és hadseregek létrehozására irányuló törekvés egyértelműen jelzi az esetleges konfliktusok eszkalálódásának aggályait ebben a délnyugati hadászati irányban. Ugyanakkor ezeket az erőket szükség esetén átcsoportosíthatják Fehéroroszországba vagy északabbra, a balti államok közelébe, hogy kedvező feltételeket hozzanak létre a várható harcsterenken. A hadosztályok számának növelését mind a szárazföldi, mind a légideszantterökon belül a személyi állomány és a megfelelő felszerelés hiánya, valamint a modernizációs prioritások és – talán ez a legfontosabb – a pénzügyi megfontolások korlátozzák. A légideszantszantcsapatok történelmi háromezredes konfigurációvá történő átalakításának folyamata lassú. Az 1. Gárda-harcokocsihadseregnek két harcoló hadosztálya van, míg hidegháborús elődjének három volt.

Oroszország politikája a haderő felépítése és fenntartása terén az, hogy biztosítsa az erőket egy hagyományos háború megvívására a szomszédságában, és elegendő képességet tartson fenn ahhoz, hogy azonnali elrettentő hatást érjen el a csapatok és a hozzájuk tartozó képességek békeidőbeli elhelyezkedése révén. Ez nemcsak a szigorúan támadó, hanem a védelmi műveletekre is vonatkozik. Az utóbbi években a Nyugati Katonai Körzetben telepített légvédelmi eszközök növekedése jelentősen akadályozza bármely hagyományos ellenfél légi műveleteit. A nagy hatótávolságú fegyverek biztosítják azt is, hogy Oroszország nagy pontosságú csapásokat mérjen hadászati célokra, hogy megbénítsa az ellenfél erőinek vezetési és irányítási rendszerét. Az ilyen műveletek támogatására Oroszország az elmúlt években növelte logisztikai és támogatási képességeit.

A Nyugati Katonai Körzetben állomásozó katonai erők átszervezése nagyrészt lezárult. A harci tapasztalatokon alapuló újítások a szárazföldi erőkön belül is megvalósultak, a fő harcoló és támogató komponensek létrejöttek. Ennek ellenére vannak gyengébb területek, amelyek javítására oda kell figyelni. A Kalinyingrádi területen állomásozó erők átszervezése folyamatban van, de annak üteme lassú. Bár Szentpétervár légvédelme erős, a szárazföldi erő elemeit jelentősen meg kell erősíteni, még akkor is, ha csak hatékony védelmi műveleteket végeznének, de akkor különösen, ha támadó missziókat hajtanának végre a balti államokban.

2021 augusztusában vagy szeptemberében Oroszország és Fehéroroszország megtartja a négyévente esedékes Zapad hadászati-hadműveleti gyakorlatot. Ez betekintést nyújthat abba, hogy Oroszország miként értékeli a fenyegetettségében az elmúlt négy évben bekövetkezett változásokat, és hogyan tervez háborút vívni egy határon túli ellenféllel. A 2020. augusztusi fehérorosz politikai válság azt jelzi, hogy a gyakorlaton ismét a NATO lesz a célpont. A Zapad–21 ideális lehetőséget kínál arra, hogy orosz csapatok tartózkodjanak Fehéroroszországban. Ha ez megtörténik, akkor a NATO katonai pozíciójának Lengyelországban és a balti államokban alkalmazkodnia kell a jelentősen kibővülő harctér (Fehéroroszországtól Kalinyingrádig) és az orosz erők rövid bevetési idejének kihívásaihoz.

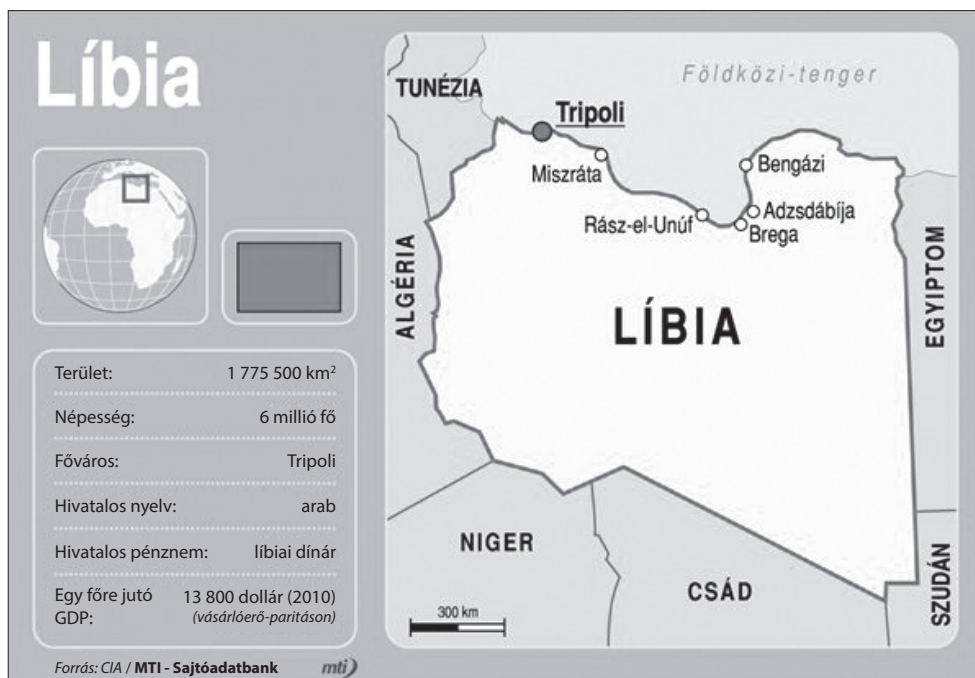
HOGYAN NYERTE MEG TÖRÖKORSZÁG A HÁBORÚT TRIPOLIBAN?

ÖSSZEFOGLALÓ: A szerzők a Líbiában folyamatban lévő polgári konfliktusfordulók legújabb, hirtelen véget ért szakaszát, a tripoli háborút (2019. április – 2020. június) néven ismert össze-
csapást mutatják be, amely 2020 januárjától kiterjedt török katonai erők részvételével zajlott.

A SZERZŐKRŐL: Jason Pack tanácsadó, szakíró-publicista és hírelemző, több mint két évtizede él és dolgozik a Közel-Keleten. 2004-ben Fulbright-ösztöndíjas volt Szíriában. Az amerikai–líbiai üzleti kapcsolatokat segítő U.S.–Libya Business Association igazgatója. Jelenleg egy népszerűsítő könyvön dolgozik, amely bemutatja Líbia működésképtelen gazdasági struktúrája és a folyamatban lévő polgárháború kapcsolatát a globalizációval és a 21. századi geopolitikával.

Wolfgang Pusztai az Amerikai Egyesült Államok Nemzetvédelmi Akadémiáján diplomázott, 2007–2012 között Ausztria Tripoliba akkreditált véderőttaséja volt, jelenleg biztonsági és politikai elemző, aki leginkább Észak-Afrikával és a Közel-Kelettel foglalkozik. Az amerikai–líbiai kapcsolatok erősítésén dolgozó nem kormányzati National Council on U.S.–Libya Relations szervezet tanácsadó testületének elnöke és a kaliforniai székhelyű Perim tanácsadó cég igazgatója. 2008-ban Tripoliba költözött, hogy segítse a nyugati vállalkozások Líbiába való újbóli bejutását.

FORRÁS: Jason Pack – Wolfgang Pusztai: *Turning the Tide: How Turkey Won the War for Tripoli*. Middle East Institute, Policy Paper, November 2020. https://www.mei.edu/sites/default/files/2020-11/Turning%20the%20Tide%20-%20How%20Turkey%20Won%20the%20War%20for%20Tripoli.pdf?fbclid=IwAR1tcQV_rgfBlnQJPJQffs5Fh_KXefW4m69Y7iPFQFSy2rfezHE_sCncYE (Letöltés időpontja: 2021. 05. 10.)

Bevezetés

A Líbiában történtek elemzésének és a hasonló polgárháborúkkal való összehasonlításának utólagos áttekintése alapján egyértelmű, hogy a fővárosért, Tripoliért folytatott háborút befolyásoló főbb tényezők újszerű katonai, technológiai és diplomáciai jelenségek voltak. A témával foglalkozó tanulmány a háború katonai, logisztikai és technológiai aspektusait vizsgálja, kiemelve a drónok, a különböző légvédelmi technológiák, a katonai magánvállalkozások (zsoldosok), valamint az ott szerepet játszó katonai szakértők tevékenységét, amelyek együttesen meghatározták a végkifejlet alakulását. A fegyverek és személyek nagy részét az ENSZ fegyverembargójának megsértésével juttatták Líbiába. Kutatásaik alapján a szerzők arra a következtetésre jutnak, hogy a Tripoliért folytatott háborút légi küzdelmek során vívták meg, és azokat nem líbiai szereplők irányították, hanem kizárólag nem líbiai tulajdonú, nem líbiaiak által működtetett technológiák alkalmazásával hajtották végre.

Ezzel szemben a szárazföldi harcban részt vett külföldi (szír, szudáni, csád és orosz) zsoldosok katonai jelentőségét nagyrészt túlbecsülték. Líbiaiak harcoltak minden olyan szárazföldi ütközetben, amelyben területet vesztek vagy szereztek. A háborúban tehát idegenek is részt vettek, és lényegében a törökök nyerték meg.

A konfliktus első kilenc hónapjában a Líbiai Nemzeti Hadsereg (LNH) koalíciója a légi erőfölénye jóvoltából előnyt élvezett, elsősorban az Egyesült Arab Emírségek és más felek technológiai támogatásával és a volt Kadhafi-féle szovjet típusú légierő vadászpilótáinak, harci helikoptereinek (MiG–21, MiG–23, Mi–24/35) és az Emírségek drónjainak, valamint képzett személyzeteinek köszönhetően.

2020 januárjától azonban Törökország az új technológiáknak, fegyverzetnek, készségeknek és a stratégiai tervezésnek köszönhetően döntően megváltoztatta az egyensúlyt, így a Nemzeti Egyetértés Kormányának (NEK) koalíciója rövid idő alatt képessé vált uralni Tripolitánia légtérét. A tanulmány bemutatja azt is, hogy a Törökország által nyújtott légi támogatás: 1. különbözött a más polgárháborúban tapasztalt légi támogatástól; 2. meghatározó volt a NEK harci teljesítménye szempontjából; 3. tanulságok levonására ad lehetőséget más katonai hadszínterek számára, valamint a 2020-as évek folyamán az egész világban tapasztalható egyéb alacsony intenzitású konfliktusokat illetően.

2019 tavaszán a Moammer Kadhafi líbiai diktátor utáni utódlási háborúk új szakaszba léptek. A Halifa Haftár által vezetett LNH meglepetésszerű offenzívát indított Tripoli, illetve Líbia nemzetközileg elismert kormánya, a NEK ellen. Az LNH csoportjai 2014–2019 között fokozatosan növelték a fennhatóságuk alá tartozó területeket. A Tripolit hirtelen fenyegető veszély váltotta ki a NEK-párti fegyveres csoportok együttműködési kényszerét a Harag Vulkánja (Burkan el-Gadab) hadművelet keretében.

A Tripoli elleni harc előzményei és fogadtatása

Az LNH 2014–2017 közötti, Bengáziért vívott csatája több mint három évig elhúzódó, fárasztó harc volt, amelyet végül egy véres, utcáról utcára vívott csatában nyertek meg, sok áldozattal és az emberi jogok mindkét fél általi megsértésével. Az LNH 2019 elejére lezárta a Derna városa elleni műveletét, majd offenzívába kezdett Líbia déli részén, hogy elfoglalja az ország legnagyobb olajmezőjét, majd létrehozza a Tripoli elleni támadást elősegítő kritikus logisztikai hálózatot. Haftár tudatában volt annak, hogy támadását sokfelől a nemzetközi jog megsértésének fogják tekinteni, és fellépése egyenértékű egy nemzetközileg elismert kormány elleni katonai támadással. A tábornagy bízott a főváros gyors elfoglalásában. Szüksége volt

rá, hogy a művelet gyors és viszonylag vértelen legyen, mert fenn kellett tartania támogatói bázisát, és nem akarta elidegeníteni Tripoli lakosságának azon rétegeit, amelyek valószínűleg elfogadták volna uralmát, ha ezzel véget lehetne vetni a milíciák dominanciájának is.

Azonban ami történt, az nem volt sem rövid, sem gyors. A meglepetésszerű támadás nem váltotta ki a NEK-vel szövetséges kulcsfontosságú milíciák – például a Rada Force, a Tripoli Forradalmi Dandár, a Nawasi Dandár, illetve Závija és Alzintan parancsnokainak – átállását az LNH oldalára, holott Haftár úgy számított, hogy azok csatlakoznak az ügyéhez. Ráadásul az LNH támadását stratégiaiag nagyon rosszul időzítették mind hazai, mind nemzetközi szempontból. A támadás 2019. április 4-én kezdődött, közvetlenül az ENSZ által Gadameszben szervezett konferencia tervezett megnyitása előtt, és akkor, amikor António Guterres ENSZ-főtitkár Tripoliba látogatott.

Pszichológiai küzdelem és harcmodor

Amikor Haftár megkezdte harcát Tripoliban, az LNH nehéz műveleti környezettel szembesült: magas népsűrűség viszonylag nyitott városi peremekkel kombinálva, valamint kaotikus belvárosi úthálózat, amely könnyen utcai harcokhoz és a civilek körében nagyszámú áldozathoz vezetett volna, ha a harcok eljutnak Tripoli központjába. Ráadásul a rongyos, de csatában megkeményedett iszlamista erőkkel ellentétben, amelyekkel korábban Bengáziban vagy Dernában szemben találták magukat, a nyugati régió LNH-ellenes erői viszonylag kevésbé álltak ideológiai alapon, de jobban szervezettek, nagyobb létszámúak voltak, és sokkal jobb volt az ellátásuk és a felszerelésük is. Tüzérséggel, harckocsikkal, hivatásos külföldi tanácsadókkal és légvédelmi rendszerekkel rendelkeztek – olyan eszközökkel, amelyekkel az LNH ellenfelei feltűnően hiányosan voltak ellátva Bengáziban és Dernában.

Haftár a 2019. április 4-én megkezdett offenzívában olyan stratégiát alkalmazott Tripoli bevételére, amely reményei szerint megakadályozza saját erőinek elakadását – mint ahogyan Bengázinál történt – és kihasználja a NEK-erőknek a kohéziójában és a kommunikációjában általa vélt hiányosságait. Az LNH többször alkalmazta a *Tripoli-taktikaként* elnevezett módszert, ami egy macska-egér játékhoz hasonló katonai manőver a szemben álló fél nyílt területekre vagy a város külterületeire történő kicsalogatásával. Az LNH-erők rövid időre elfoglaltak egy pozíciót, majd elhagyták azt, lehetővé téve ellenfeleik számára, hogy elfoglalják az adott pozíciót, hogy aztán tüzérségi tüzzel, légi támadásokkal vagy lesállításokból vezetett tüzzel megsemmisíthessék őket. Ezzel a taktikával az LNH arra törekedett, hogy kiiktassa vagy legalábbis felaprózza a Tripolit védőket azáltal, hogy kihasználja legfontosabb támadóképességét és előnyét: a tüzérségi tüzet és a levegőből indított csapásokat.

A NEK és az LNH nemzetközi támogatói

A NEK hagyományosan legfontosabb nemzetközi szövetségesei, Olaszország, az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia különböző okok miatt – közülük talán az ENSZ-embargó a legfontosabb – nem reagáltak Haftár Tripoli elleni offenzívájára, nem küldtek eszközöket és tanácsadókat. A NEK ellátásának szerepe két nem nyugati szövetségére, Törökországra és Katarra esett.

Az LNH-t az Egyesült Arab Emírségek és Egyiptom támogatta. Egyiptom megengedte az Egyesült Arab Emírségeknek, hogy használja légterét és a Szídi-Barráni légitámaszpontot, így az Emírségek egy légi hidat üzemeltethetett az LNH katonai felszereléssel történő ellátása érdekében, illetve alkalmanként légicsapásokat indíthatott Haftár erőinek támogatására.

2019 szeptemberében kezdett változni a helyzet az LNH javára, akkor egyre nyilvánvalóbbá vált az is, hogy Oroszország közvetlenül támogatja Haftárt. Miután az LNH erői elakadtak Tripoli déli külterületén, akkor – 2019 augusztusától – a Kremlhez szorosan kapcsolódó Wagner Group, a világ leghíresebb katonai magánvállalkozása fokozta az LNH technikai és kiszolgálási támogatását. Ez különösen a tüzérségi és a légitámaszpontokat elősegítő hírszerzési, megfigyelési és felderítési információk átadásában nyilvánult meg.

A stratégiai elhelyezkedésű katonai repülőtereket használva 2019 végére az LNH teljesen uralta Líbia légterét, emellett ellenőrizte az olajipari létesítmények 90%-át, valamint külföldről hozzájutott a szükséges technikai támogatás és haditechnika túlnyomó többségéhez.

A NEK 2019 novemberében ellentmondásos, külön katonai rendelkezéseket is tartalmazó tengeri megállapodást írt alá Törökországgal, amelyet a török parlament 2020 januárjában törvénybe iktatott. Ekkor vált világossá, hogy a török katonai segítség jelentős növekedése várható.

A 2020. januári „tűzszünet” – a fordulópont

A 2019 végére kialakult helyzet miatt a NEK és a Harag Vulkánja hadművelet vezetése úgy ítélte meg, hogy az átcsoportosítások végrehajtása érdekében sürgősen tűzszünetre van szükség. Küldötteket küldtek a számukra jelentősebb fővárosokba, hogy fegyvert és katonai segítséget kérjenek. A NEK számára a tűzszünet lehetőséget nyújtott légvédelmi rendszerek telepítésére a katonai ellátás szempontjából kulcsfontosságú kirakodási pontok – repülőterek (Miszráta és Mitiga [Tripoli]) és kikötő (Miszráta) – védelme érdekében.

2020. január 13-án Fájez esz-Szarrádzs miniszterelnök nemzetközileg elismert kormánya (NEK) aláírta Moszkvában az Oroszország és Törökország által közösen készített tűzszüneti megállapodást, majd elhagyta Oroszországot anélkül, hogy szemtől szembe találkozott volna Haftárral, akit agresszornak és civilek gyilkosának tekintett. Haftár a maga részéről nem volt hajlandó aláírni az eredeti dokumentumot – bár állítólag előző nap Egyiptom és az Emírségek nyomására szóban elfogadta azt –, és ragaszkodott bizonyos változtatásokhoz, beleértve a milíciák – azaz a Tripoliban lévő NEK-barát erők – leszerelését, valamint a Törökország által toborzott szíriai zsoldosok Tripolitániából való kivonását.

Ezt követően az állítólag Törökország által is támogatott tűzszünet csak mintegy 24 órán át tartott. A török vezetők úgy ítélték meg, hogy a Harag Vulkánja hadművelet sikertelen lehet, ami jelentősen sérti érdekeiket, ezért hajlandóak lettek a fegyverszállításuk exponenciális növelésére.

A török légierő szállító repülőgépei a miszrátai repülőterre Hawk XXI típusú közepes hatótávolságú légvédelmi rakétaüteget telepítettek, amelyet azonnal készenlétebe is helyeztek. Röviddel ezután a tripoli Mitiga repülőterre is telepítettek egy üteget. Az LNH légi fölénye egyik napról a másikra megszűnt, és ezzel megteremtődtek további korszerű török felszerelések telepítésének előfeltételei.

Török stratégia és taktika Tripoli ostromának megtörésére

A névleges tűzszünet – amit a média január közepétől harsogott, de soha nem lépett egyértelműen hatályba – fokozatosan teljes fikciónak bizonyult. A törökök a kirakodó légi és tengeri kikötőik révén folytatták fegyvereik akadálytalan telepítését, amit az LNH légierje nem akadályozott. Eközben az Emírségek fegyverszállítása is folytatódott Líbia keleti térsé-

gébe, de jóval alacsonyabb szinten, mint a törököké. A NEK harci erejének hatékonyságában bekövetkezett jelentős változás azonnal érezhetővé vált, amint a tapasztalt török katonai tervezők többé-kevésbé átvették a Harag Vulkánja tervezését, és modern katonai műveletté fejlesztették, racionálisan külön szakaszokba szervezve, konkrét célokkal. Ezenkívül a török logisztikai támogatás biztosította, hogy a tripoli védők ne fogyjanak ki lőszerből és egyéb anyagokból.

A török haditerv döntő eleme inkább az LNH légierjének sikeres semlegesítése volt, amely Haftár harci tervének alapvető gerincét képezte, és kezdeti fölényét jelentette a NEK erőivel szemben. Január közepétől kezdve egy többretegű légvédelmi rendszert építettek ki a NEK számára, amely az amerikai Hawk XXI légvédelmi rakétarendszer több elemét is tartalmazta. Ezenkívül a török gyártmányú Korkut 35 mm-es önjáró légvédelmi gépágyúk az időjárás viszonyoktól függetlenül megfelelő légvédelmet biztosítottak 4 km távolságon belül a kis magasságban közeledő légi célok ellen. Egy másik fontos alkotóelem a török különleges műveleti erők hordozható Stinger légvédelmi rakétája volt, valamint a török haditengerészet Gabya-osztályú korszerűsített fregattjai, amelyek korai előrejelző és nagy hatótávolságú légvédelmi rendszert hoztak létre. Ez egy kellően hatékony légvédelmi rendszer volt, amely különböző komponensekből és reagálóképességű eszközökből tevődött össze.

A hírszerzés szerepe

A légi fölény megszerzése után a török haditerv következő szakasza az aszimmetrikus halogatóharc volt, amely az LNH macska-egér légi és tüzérségi harcászata egyik változatának tekinthető. Ennek a megközelítésnek előfeltétele Haftár csapatainak, tüzérségének, légvédelmi rendszereinek, logisztikai központjainak és a parancsnokságoknak a pontos felderítése volt. A török felderítőrendszer – beleértve a rádiófelderítést, a kommunikációs és egyéb elektronikai eszközökről érkező jelek lehallgatását, a felderítődrónokat és -műholdakat – szolgáltatta a szükséges információkat a tüzérség és a harci drónok későbbi célpontjainak pontos meghatározásához.

Törökország legalább egy, később valószínűleg két önjáró 155 mm-es T-155 Firtina típusú nagy hatótávolságú, precíziós irányítású löszert alkalmazó önjáró tarackot telepített, valamint T-122 Sakarya típusú rakéta-sorozatvetőket is a hadszíntérre. Első feladatuk az volt, hogy az LNH tüzérségének tüzérségi radarokkal felderített elemeit megsemmisítsék. A tüzérségi röppályabemérő radarok észlelik és nyomon követik a kilőtt aknavető- és tüzérségi gránátokat, rakétákat, majd meghatározzák azok indítási helyét, hogy az ellenüteg 30–60 másodpercen belül tüzzel reagálhasson.

Az LNH tüzérségében keletkezett jelentős veszteségek pótlására a Wagner segítségével üzembe helyeztek néhány, a Kadhafi-érából visszamaradt régi 122 mm-es 2Szl (Gvozgyika) és 155 mm-es 2Sz3 (Akacija) önjáró tarackot is.

A harci dinamika gyors változásai visszavetették az LNH-t. A légi fölény továbbra is uralkodó tényező maradt a legtöbb líbiai katonai művelet eredményének meghatározásában. A török pilóta nélküli repülőeszközök kulcsszerepet játszottak a harctéren. A Bayraktar TB2 egy 630 kg-os csapásmérő drón, mindössze 55 kg-os fegyverterheléssel (azaz nagyon könnyű rakétákkal és bombákkal) volt felszerelve.

Az Emírségek által leszállított Pancir-Szl önjáró légvédelmi rakétarendszerek veresége volt a legjelentősebb. Kezdetben az LNH sikereket ért el ezekkel az eszközökkel, de később kiiktatták őket a harcokból: zsákmányul ejtették őket vagy harcképtelenné tették a

Harag Vulkánja hadművelet szárazföldi erői. Ebben segítséget nyújtott a törökök KORAL elektronikai hadviselési eszköze, amely a Pancir radarját zavarta hatékonyan. Az LNH légierejének semlegesítése, majd a légvédelmi ütegei hatékony felhasználási képességének megsemmisítése után a NEK és baráti erői – török segítséggel – felőrlő harci taktikát alkalmazva megalapozták a haditerv utolsó szakaszának, az ostrom megtörésének az előfeltételeit és az életben maradt Haftár-erők kiűzését Tripolitániából. Ezekkel az akciókkal együttvéve befejeződött Tripoli háborúja. Szabráta, Szurmán, Tarhúna települések és az al-Vatija katonai támaszpont is nagyobb veszteségek nélkül estek el, illetve szabadultak fel.

A tanulmány főbb megállapításai

A szerzők bemutatták, hogy a Tripoliért vívott háború végkimenetelét orosz, szíriai vagy más zsoldosok nem befolyásolták jelentősen. A líbiai vagy a zsoldos szárazföldi erők csak akkor és ott voltak képesek terület meghódítására vagy visszafoglalására, amikor és ahol légi fölényrel rendelkeztek.

A közlekedési infrastruktúra kulcsfontosságú elemeinek – autópályák, repülőterek, stratégiai útkereszteződések – ellenőrzése elengedhetetlen a háború kimenetele szempontjából. 2019 folyamán ez a fajta – Líbiára jellemző – hadviselés az LNH számára a légi fölénye miatt tett lehetővé bizonyos térnyerést Tripoli déli része körül. 2020. január közepétől azonban a harcban álló felek katonai képességeinek aránya gyorsan megváltozott. A török hírszerzés, megfigyelés és felderítés, valamint a légi tüzerő képességének egyre növekvő szintje lett az egyenetlen, kimerítő, felmorzsoló háború döntő eleme. Márciustól már nyilvánvaló volt, hogy az LNH végül vereséget szenved, ha nem kap azonnal jelentős külső támogatást a légi képességeit földre kényszerítő török légvédelem felszámolásához.

Mivel a török légi fölény gyengítette az LNH pozícióit, és az LNH támogatottsága sem növekedett drasztikusan, az is elkerülhetetlen volt, hogy az LNH védői végül viasszasoruljanak Kelet-Líbiába.

Az LNH számára a szükséges képességek biztosítására szolgáló három potenciális jelölt Egyiptom, Oroszország és az Egyesült Arab Emírségek volt. Egyiptom létfontosságú biztonsági érdeke Líbiában az, hogy a török erőket és a szélsőséges líbiai iszlám milíciákat távol tartsa az egyiptomi határtól, különösen Kirenaika tartományban. Kairó számára ennek eléréséhez nem volt szükséges Haftár győzelme Tripoliban.

Oroszország célja Líbiában az volt, hogy diplomáciai segítőként fokozza regionális státuszát, megszilárdítsa az infrastrukturális szerződéseit, visszafizetéseket gyűjtsön, valamint tágabb értelemben aláássa a nyugati és az amerikai hegemoniát, miközben elősegíti az instabilitás megőrzését. Moszkva hagyományosan ezt kettős elkötelezettségi stratégiával követte, elsősorban az LNH támogatásával, de részben a NEK és az LNH között lavírozva. Oroszország számára Haftár Tripoli elleni támadásának támogatása pénzügyileg és politikailag alacsony költségekkel járt: sem az Amerikai Egyesült Államok, sem az EU nem alkalmazott kifejezetten megtorló szankciókat Moszkva líbiai akciói miatt, miközben az általa bevetett Wagner-zsoldosokat valószínűleg az Egyesült Arab Emírségek fizette és használta fel geopolitikai eszközként.

Az Egyesült Arab Emírségek esetében a számítás kissé eltér ettől. A stratégiai, pénzügyi és biztonsági eredmények kevésbé voltak fontosak számára, mint az egyiptomiaknak vagy az oroszoknak. A cél ideológiai és hosszú távú volt: megakadályozni egy kaotikus – esetleg iszlamista vagy demokratikus – Líbia térnyerését, aminek hatásai lehetnek az egész régióban.

Az Egyesült Arab Emírségek alapvetően status quo szereplő, akinek nem a jelenlegi rendet kell megjavítania, hanem meg kell őriznie globális megbecsültségét, mert pénzügyi és diplomáciai kapcsolatok kötik az összes világhatalomhoz.

Ezzel szemben a török érdekek Nyugat-Líbiában sokkal egzisztenciálisabb természetűek voltak, mint Oroszország, Egyiptom vagy akár az Emírségek érdekei. A Földközi-tenger keleti részén egyre inkább elszigetelődött és diszfunkcionálisan működő gazdasággal rendelkező líbiai fél felajánlotta a török stratégiának a teljes geostratégiai helyzetük átértékelését, miközben potenciálisan jelentős középtávú gazdasági előnyöket kínáltak a több tízmilliárd dolláros építési szerződések visszafizetése, a földközi-tengeri potenciális gázfeltárások és a Líbiával régóta fennálló egyedülálló kapcsolat megőrzése formájában. Fontos volt a líbiai központi bankkal fennálló hosszú távú egyedi kapcsolat megőrzése, amely Isztambult a líbiai gazdasághoz kapcsolódó legális és tiltott pénzügyi szolgáltatások egész sorának kulcsfontosságú központjává teszi.

Összességében Törökországnak az LNH korábbi légi fölényének sikeres lebontása néhány markáns tanulságot kínál a 2020-as évek más globális konfliktusaihoz:

1. A nemzetközi normák és még az ENSZ állásfoglalásai sem képesek megakadályozni a korszerű fegyverrendszerek és operatív személyek korlátlan bevetését a korábban alacsony intenzitású és alacsony technológiájú polgárháborúkban.
2. A légi fölény döntő tényezőt jelent napjaink olyan alacsony intenzitású polgárháborúiban, amikor a szemben álló felek a veszteségtől való félelemtől szenvednek, vagy a harctevékenység nagyrészt sivatagszerű nyílt terepen folyik.
3. A zsoldos szárazföldi erők valószínűleg nem nyernek meg polgárháborúkat olyan helyzetekben, amikor a helyi lakosságban nincs meg a támogatás vagy nem képes hatékonyan részt venni a harcokban. A zsoldosok valószínűleg félnek a veszteségektől, és túlkapásaikkal felháborítják a helyi lakosságot. Ráadásul a szárazföldi harcokban elért sikereik az ellenfelek propagandájának sikerét eredményezhetik.
4. Líbiához hasonló esetekben, amikor a hadszíntér hatalmas partvonal mentén terül el, a légvédelmi fregattok könnyen elősegíthetik a korai előrejelzést és a térség légvédelmét anélkül, hogy a hajók tényleges kockázatot viselnének.
5. A Tripoliért folytatott háború megmutatta, hogy egy konfliktus kimenetele megváltozhat, amint az egyik fél támogatói hajlandóak jobban eszkalálni a helyzetet, mint amennyire a másik, illetve amikor a nemzetközi közösségben hiányzik az elhatározás az eszkaláció megbüntetésére. Mindezek a cselekmények – a kezdeti agressziótól a későbbi eszkalációig – aközben történtek, amikor az összes támogató nyilvánosan azt állította, hogy tiszteletben tartja a fegyverembargót.
6. Ha egy jelentős globális érdekelt fél (az EU) kimarad a szomszédságában kialakult konfliktusból – akár jogi, akár erkölcsi okokból –, akkor később meg kell tanulnia együtt élni a konfliktus végső kimenetelével. Bár számos európai ország – különösen Franciaország, Olaszország és Görögország – katonai és diplomáciai szempontból is részese volt Líbia polgárháborújának, az EU azonban nem talált koherens vagy hatékony módot a líbiai válság megoldására. Valójában – tekintettel a szóban forgó uniós érdekek mélységére és Európa közelségére – az EU rendkívül passzív volt a Tripoliért folytatott háború során. Ezért most azzal a kihívással kell szembenéznie, hogy módot találjon a tartós török és orosz líbiai jelenlét negatív hatásainak enyhítésére. Mindez azt jelenti, hogy a kezdeti határozott döntés elmaradása miatt az EU döntéshozói most sokkal keményebb döntések kényszere előtt állnak.

A tanulmány szerzői konklúzióként megállapítják, hogy a Tripoliért folytatott háború volt az első új típusú katonai konfliktus. A hadtudomány művelői minden bizonnyal tanulmányozni fogják azt a módszert, ahogyan Törökország határozottan bevetette a drónokat és a légvédelmi képességeket, és amely módszert valószínűleg más hadszíntereken is utánoznak majd. Ugyanakkor Tripoli sikeres megvédése sohasem jelentette azt, hogy a törökök meghódítanák az LNH ellenőrzése alatt lévő Kelet-Líbiát, vagy szembe akarnának nézni az ezt követő globális politikai reakciókkal. Az elmúlt hónapokban a KORAL elektronikai hadviselési rendszer, a TB2 drón, az Anka-S közepes magasságú pilóta nélküli repülőgép és a minidrónok nyomot hagytak Líbia jövőjében, valamint új szempontokat mutattak be arról, hogyan lehet majd alkalmazni a légierőt a nem állami és területen kívüli háborúban. Itt az ideje, hogy a nemzetközi közösség, különösen az Egyesült Királyság, az ENSZ, az EU és az Amerikai Egyesült Államok elkezdje kutatni a líbiai konfliktus valódi okait, különösen a gyakran elhanyagolt diszfunkcionális gazdasági rendszert.